

SUN SÄRKYÄ ANNA MÄ EN

TOIMINTAA OHJAAVAT ARVOT LASTENSUOJELULAITOKSEN ARJESSA

Emmi Wallin

Opinnäytetyö, kevät 2011

Diakonia-ammattikorkeakoulu,

Diak Etelä Järvenpää

Sosiaalialan koulutusohjelma

Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumis-
vaihtoehto

Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan
virkakelpoisuus

Johanna Kurkela - Sun särkyä anna mä en

*Kun voimat oudon maan sun veisi mukanaan
mä missä lienenkin niin tulen takaisin
Sun rinnallasi oon, yön pedot kaikotkoon
sillä en sun särkyä anna mä en*

*Niin katoavaa on voimat ihmisen,
vain tuuli puhalttaa ja kuoren hajottaa
Mutta en sun särkyä anna mä en*

*Et ole vahva et, yön varjoon pakenet
mut seuraasi sun jään, en päästä lähtemään
Viel aamu sarastaa, se haamut karkottaa
sillä en sun särkyä anna mä en*

*Niin katoavaa on voimat ihmisen,
vain tuuli puhalttaa ja kuoren hajottaa
Mutta en sun särkyä anna mä en*

*säv. ja sov. Tomi Aholainen
san. Heikki Kerälä*

TIIVISTELMÄ

Wallin, Emmi. Sun särkyä anna mä en. Toimintaa ohjaavat arvot lastensuojelulaitokset arjessa. Diak Etelä, Järvenpää, kevät 2011, 37 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus.

Arvot ohjaavat työtä sosiaalialan toimintaympäristössä, työskenneltäessä ihmisen lähellä on ensisijaista kohdata toinen arvokkaana yksilönä. Lasten ja nuorten parissa tehtävässä kasvatustyössä eettinen toiminta korostuu entisestään.

Opinnäytetyö on työelämälähtöinen hanke, joka syntyi työelämänyhteistyökumppani Temakodit Oy:n toiveesta. Yritys esitti toiveen laitossyksikkönsä arjen hoitotyöstä nousevien, toimintaa ohjaavien arvojen selvittämisestä ja aukikirjaamisesta.

Opinnäytetyön hankkeen tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa yrityksen laitossyksikön henkilökunnalle arvokeskustelu, jonka tuottaman materiaalin perusteella yritys saa tekeillä olevaan laatukäsikirjaansa selkeästi määritellyt arvot.

Hankkeen arvokeskusteluun suunniteltiin toiminnallinen työryhmäpäivä, jonka aikana laitossyksikön henkilökunta muodosti arvokäsitteet määritelmineen. Opinnäytetyön raportti koostuu tämän toiminnallisen työryhmäpäivän suunnittelun ja toteutuksen raportoinnista sekä prosessiarvioinnista.

Hankkeen suunnittelussa käytettiin teoreettisena viitekehyksenä niin arvon käsitettä yleensä, kuin lastensuojelun näkökulmasta. Raportissa on esiteltynä myös arvojen kristillistä ajattelutaustaa.

Hankkeessa toteutettujen toiminnallisten menetelmien avulla yrityksen laitossyksikkö määritteli arjen toiminnasta ja hoitotyöstä nouseviksi arvoikseen seuraavat: yksilöllisyys ja tasa-arvo, turvallisuus, hoidollisuus ja suvaitsevaisuus.

Asiasanat: arvot, etiikka, lastensuojelu, prosessiarviointi.

ABSTRACT

Wallin, Emmi

Values Guiding Daily Work in Child Protection Services.

37p., 1 appendix. Language: Finnish. Järvenpää, Spring 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The norms and values set by society guide the child protective services. Working close to people increases the demand for ethical working principles. Comprehensive encountering of people and appreciation of human rights set the ground rules in social services.

The aim for this project was to respond to the need for discussion about values in a private company providing child protection services. The focus for the discussion should be to find out the values guiding the company's daily nursing principles. The aim was to plan and carry out discussion about values, and the material of that process would be added to the company's quality manual. Different kind of functional exercises were planned for the projects value discussion.

The report of this project includes the planning and execution of these functional exercises as well as assessment of the process. As the frame of reference concepts like value as itself and in the context of social services were used. Christian background of values was also discussed.

Through the functional exercises it was found that the values and daily nursing principles of this company were the following: individuality and equality, security, nurturing and tolerance.

Keywords: values, ethics, child protection, process assessment.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN TAUSTA, TAVOITTEET JA TOTEUTUS	7
3 TEMAKODIT OY	8
4 PROSESSIN SUUNNITTELU	9
5 ARVOT ELÄMÄN OHJENUORANA	12
5.1 Arvon käsite.....	12
5.2 Etiikka ja moraali	13
5.3 Luonnollinen laki.....	14
6 LASTENSUOJELU	16
6.1 Lastensuojelun asiakirjat ja säädökset	16
6.2 Lastensuojelu ihmisoikeutena	17
6.3 Arvojen merkitys lastensuojelun sijaishuollossa	18
7 SOSIAALIALAN AMMATTIETIIKKA	19
8 LASTENKOTI VEERA ARVOJEN ÄÄRELLÄ.....	20
8.1 Musiikin voima.....	20
8.2 Arvoneliöt	21
8.3 Arvojen yhdistely	22
8.4 Arvot määritelmiksi parityönä	23
9 TEMAKODIT OY, LASTENKOTI VEERAN ARVOT.....	24
10 TYÖRYHMÄN ANTAMA PALAUTE.....	27
11 MENETELMÄNÄ PROSESSIARVIOINTI	28
11.1 Prosessin suunnittelun ja toteutuksen arviointi.....	28
11.2 Prosessin merkitys Temakodit Oy:lle	30
11.3 Oma ammatillinen kasvu prosessin myötä	31
LÄHTEET.....	34
LIITTEET	36

1 JOHDANTO

Arvot ohjaavat toimintaamme yksilöinä. Yhteiskunnan asettamat normit opitaan toivottavasti jo lapsena ja ne rakentavat omaa henkilökohtaista maailmankuvaamme, määrittelevät arvomme. Sosiaalialan toimintaympäristössä arvot ja eettinen toiminta korostuvat, työskennellessämme toisen ihmisen lähellä. Opin-
näytetyössäni pääsin paneutumaan arvoihin ja etiikkaan syvemmin, niin lastensuojelun kuin sosiaalialan eettisten ohjeiden näkökulmasta.

Opinnäytetyön idea lähti työelämänyhteistyötaholta, yksityiseltä lastensuojelun palveluntarjoajalta, Temakodit Oy:ltä. Yritys on esittänyt tarpeen laitossikkönsä arkea ohjaavien arvojen määrittelystä ja niiden aukikirjaamisesta. Arvot tul-
laan liittämään yrityksen tekeillä olevaan laatukäsikirjaan. Suunnittelin laitossikkön työryhmälle toiminnallisen henkilökuntapäivän, jonka aikana erilaisin har-
joituksin työryhmä muotoili ja sanoitti arkea ohjaavat arvonsa. Tämä päivä jär-
jestettiin syksyllä 2010. Opinnäytetyö koostuu tämän suunnittelun ja toteutuksen kuvauksesta ja arvioinnista sekä tulosten kirjaamisesta.

Uskon, että työ tulee palvelemaan työelämänyhteistyötahon lisäksi myös omaa ammatillista kasvuani. Arvot ovat sosiaalialan työn peruskivi ja niiden käsittely sekä pohtiminen antavat eväitä tulevaisuuteen ja sosiaalialan ammattilaisena toimimiseen.

2 TYÖN TAUSTA, TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen hanke, jolla tuotetaan työelämänyhteistyökumppanille sen kaipaamaa tietoa toiminnastaan. Temakodit Oy on yksityinen palveluntarjoaja lastensuojelun toimintaympäristössä, Keski-Uudenmaan alueella. Olen opintojeni aikana aiemmin suorittanut yrityksessä harjoitteluita sekä kehittämishankkeen. Yrityksen lastenkotiyksikkö ja sen henkilökunta ovat minulle siis entuudestaan tuttuja.

Temakodit Oy esitti toiveen laitousyksikkönsä toiminnan perustana olevien arvojen määrittelyssä ja aukikirjaamisessa. Yksikkö on verrattaen nuori, se on ollut toiminnassa noin kolme vuotta. Yksikön arki samoin kuin lapsiryhmä että työryhmä ovat ajankulussa muotoutuneet nykyiseksi. Temakodit Oy:n laitousyksikön johtaja koki, että nyt on hyvä aika käydä arvokeskustelua laitousyksikön työryhmän kesken ja määritellä virallisesti toiminnan perustana olevat arvot. Arvot tullaan kirjaamaan yrityksen laatukäsikirjaan, joka on omistajien ja toiminnasta vastaavan johtajan toimesta tekeillä. Yrityksen arvopohja on olemassa ja se nojaa vahvasti omistajien arvomaailman varaan. Arvot löytyvät yrityksen dokumenteista lähinnä niin sanotusti rivienväliin kirjattuina. Tämän opinnäytetyön hankkeen jälkeen yritys saa laitousyksikkönsä arjen toimintaa määrittelevät arvot selkeästi muotoiltuna, liitettäväksi laatukäsikirjaan.

Laitousyksikön arvoja ja niiden määrittelyn prosessia suunnitellessani, päädyin toiminnalliseen otteeseen. Koska työryhmällä oli hyvät valmiudet luovaan työskentelyyn ja sen keskinäinen dynamiikka antoi sille mahdollisuuden, olin sitä mieltä, että toiminnallisilla tehtävillä saadaan aikaan paras lopputulos ja hedelmällisin työskentely arvojen parissa. Suunnittelin työryhmälle toiminnallisen päivän, jonka aikana erilaisin tehtävin paneuduttiin yksikön toimintaan ja sitä ohjaaviin arvoihin. Opinnäytetyöni koostuu tuon päivän toteutuksen prosessikuvauksesta ja arvioinnista.

Seuraavissa luvuissa kuvaan hankkeen toimintaympäristöä ja suunnittelun prosessia sekä siihen vaikuttaneita teoreettisia viitekehyksiä.

3 TEMAKODIT OY

Temakodit Oy on yksityinen lastensuojelun palveluntarjoaja. Yritykseen kuuluu laitospäivä Lastenkoti Veeran lisäksi Perhekoti Veerala ja yritys järjestää jälkihuoltoa Veeran Tuki -nimellä. (Temakodit Oy.)

Lastenkoti Veera on koti huostaan otetuille, pitkäaikaista sijaishuoltoa tarvitseville ja traumatisoituneille sekä psyykkisesti oireileville lapsille. Toiminnan tarkoituksena on kyetä vastaamaan lastensuojelun haasteisiin ja tarjota pitkäaikaista, korjaavaa hoitoa lapsille. Lastenkoti Veeran rakenteet vastaavat lastenpsykiatriasta osastohoitoa, kuitenkin kodinomaisesti. Hoitava arki, säännöt ja rajat sekä aikuisjohtoinen toiminta ovat keskeinen osa lapsen hoitoa. Lastenkotiin sijoitettulla lapsella on usein hoitokontakti jo olemassa tai se luodaan tarvittaessa sijoittajakunnan lastenpsykiatriselle poliklinikalle. (Temakodit Oy.)

Lastenkoti Veeran kantavana osana lapsen hoitoa on omahoitajamenetelmä, sillä lapsi kykenee kasvamaan ja kehittymään vain vuorovaikutuksessa. Omahoitajamenetelmällä pyritään saamaan lapselle korjaavia ja eheyttäviä kokemuksia. Omahoitajasuhde on ammatillinen kiintymyssuhde, jossa aikuinen tarjoaa huolenpitoa, turvallisuutta, luotettavuutta sekä jatkuvuutta. (Temakodit Oy.)

Lastenkodissa toimitaan lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden mukaisesti niitä tarvittaessa. Lastenkoti Veera on avoin laitos, jonka ”ovet ovat avoimet”. (Temakodit Oy.)

Lastenkoti Veerassa on 7(+1) lapsipaikkaa ja henkilöstöresurssia yli lain vaatiman määrän, jotta laadukas hoito on mahdollista ja omahoitajuus voi toteutua parhaimmillaan. Kokoaikaista, vakituista henkilökuntaa lastenkodissa on yhteensä 9 henkilöä; johtaja, vastaava ohjaaja, 6 ohjaajaa sekä emäntä. Lastenkoti Veera käyttää tarvittaessa lapsille tutuiksi muodostuneita sijaisia. (Temakodit Oy.) Neljä ohjaajista on valmistunut Diakonia-ammattikorkeakoulusta tutkinolla sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaaja.

4 PROSESSIN SUUNNITTELU

Opinnäytetyön hankeprosessin suunnittelu alkoi laitossyksikön johtajan esitettyä toiveen työryhmän arvokeskusteluun. Arvojen käsittelyä oli suunniteltu yksikössä jo toiminnan alusta lähtien, muttei sitä vielä oltu toteutettu. Toiminnan arki rutiineineen haluttiin ensin vakiinnuttaa sekä nuoren työryhmän toivottiin löytävän paikkansa ennen arvokeskustelua. Otin haasteen vastaan ja ryhdyin suunnittelemaan arvokeskustelua opinnäytetyönäni. Kävimme yhteisiä keskusteluja siitä, miten arvokeskustelu toteutettaisiin. Päädyimme toteuttamaan kokonaisen päivän arvojen parissa, jotta saisi irrotettua koko työryhmän hetkeksi arjesta. Ehdotukseni toiminnallisten tehtävien käytöstä keskustelun tukena sai johtajan kannatuksen, joten aloitin niiden suunnittelun. Toiminnallista päivää suunnittelin osittain yhteistyössä laitossyksikön johtajan kanssa. Hankkeen aineiston keruuseen suunnitellun toiminnallisen päivän tehtävät suunnittelin itsenäisesti. Johtajan kanssa käydyissä keskusteluissa kävimme läpi lähinnä päivän organisointia ja sen tavoitteita. Yksikön työryhmää tiedotettiin hankkeen suunnittelusta ja sen toteutuksen ajankohdasta etukäteen, muuten työryhmä ei suunnitteluprosessiin osallistunut.

Lähdin suunnitteluun siitä näkökulmasta, ettei ainoastaan keskustellen saada aikaan tulosta tuottavaa materiaalia. Yrityksen henkilökunnan taipumus luovaan työotteeseen toi hyvän lähtökohdan toiminnallisen päivän suunnitteluun. Henkilökunta hyödyntää arjen työssään niin musiikkia kuin kädentaitojakin, joten luovuus työskentelymuotona myös arvojen parissa oli luonnollinen lähtökohta. Lähdin muotoilemaan erilaisia tehtäviä käyttäen apunani miellekartta -työskentelyä. Kirjasin paperille ensin ajatuksenvirtaa, minkä jälkeen suunnittelin kunkin ajatuksen ympärille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Tässä omassa aivoriihessäni hyödynsin aiempaa osaamistani luovasta työotteesta, jota on kertynyt esimerkiksi seurakunnan nuorisotyön toiminnan suunnittelussa.

Halusin virittää työryhmää ensin teemaan. Päädyin pian ajatukseen musiikin voimasta. Musiikki on aktiivisena osana myös työotetta henkilökunnan musikaalisuuden vuoksi. Musiikki koskettaa meitä kaikkia jollakin tavoin ja musiikin tuo-

man tunnelman tai sanoitusten avulla voimme ilmentää sisintämme helpommin kuin sanallisesti kertomalla. Näin ollen valitsin päivän virittäjäksi musiikin kuuntelua ja syntyi tehtävä Musiikin voima.

Suunnittelua jatkoin kehittämällä erilaisia keskustelumuuotoja, joissa tukena käytettäisiin kirjallisia tuotoksia. Näin keskusteluun saadaan jonkinlainen runko. Kehitin Arvoneliöt -työskentelyn siitä ajatuksesta, että kukin työryhmän jäsen omalla ajatus- ja arvomaailmallaan luo osaltaan toiminnasta heijastuvia arvoja näkyväksi. Halusinkin selvittää, mitä kukin työntekijä yksilöinä ajattelee olevan yksikön toimintaa ja kasvatustyötä ohjaavaa. Sen perusteella on helpompi lähteä yhteiseen keskusteluun, kun kaikkien oma henkilökohtainen ajatus työstä on jaettu.

Halusin osallistaa koko työryhmän, joten tehtäviin valitsin niin itsenäistä työskentelyä kuin ryhmässä toimimista. Ajatuksena oli jo suunnitteluvaiheessa, että kaikkien työryhmän jäsenten ajatukset tullaan kuulemaan. Koska työryhmä oli tuttu, osasin ennakoida ryhmäkeskustelun vaarat. En kuitenkaan lähtenyt suunnittelemaan ryhmäkeskustelua arkaillen, vaan päätin jättää keskusteluun pohjautuvan työskentelyn melko avoimeksi ja vapaaksi. Näin minulla oli mahdollisuus muuttaa työskentelytapaa siinä hetkessä, kun kokisin sen tarpeelliseksi. Suunnitellessani päivää asetin odotukseni juuri ryhmän yhteiselle keskustelulle, koska sen avulla ryhmä yhtenä kokonaisuutena saa kokemuksen omien sanojen ja ajatusten merkityksellisyydestä.

Halusin suunnittelussani ottaa myös huomioon ajankäytön. Tiesin, että käytössä oli yksi kokonainen päivä ja että työryhmä on kaukana arjesta, aivan toisenlaisessa ympäristössä. Toiminnallisille tehtäville en määritellyt tarkkaa aikaa, en halunnut ajan rajoittavan luovuutta. Suunnittelussa pidin huolen myös siitä, että päivän aikana työryhmä saa pitää riittävän määrän taukoja. Tauotusta en myöskään etukäteen määritellyt, ne määräytyivät tarpeesta.

Ennen toiminnallisen päivän toteutusta sain hyväksynnän menetelmistä yksikön johtajalta. Työryhmälle lähetin päivää varten ohjeet, joissa oli esiteltynä toiminnalliset tehtävät.

Suunnitteluvaiheessa otin huomioon myös luonnollisesti teoreettisen viitekehyksen, joka loi pohjaa omille ajatuksilleni. Lähtökohtanani oli perehtyä arvojen teemaan, niin lastensuojelun kuin yleisen sosiaalialan ammattietiikan näkökulmasta. Omien arvojeni perusta on vahvasti niin sanotussa kristillisessä etiikassa, lähimmäisen rakkauteen ja jokaisen ihmisen kiistämättömään ihmisarvoon perustuvassa arvomaailmassa, jota esittelemällä myös tässä työssä koen syventäväni käsitystä ihmisen arvokkaasta ja eettisestä kohtaamisesta kokonaisvaltaisesti.

5 ARVOT ELÄMÄN OHJENUORANA

Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys rakentuu vahvasti arvojen ympärille. Määriteltäessä lastensuojelulaitoksen toimintaa ohjaavia arvoja, on hyvä tuntee ja käsitellä myös arvon ja etiikan teemoja itsessään. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan arvoa käsitteenä sekä paneudun yhteiskuntamme arvomaailman perustaan, kristilliseen etiikkaan.

5.1 Arvon käsite

Arvoista puhuttaessa on hyvä määritellä arvon käsitteet; itseis- ja välinearvo. Arvolla tarkoitetaan jotakin asiaa, joka on arvokas eli tavoiteltavissa olevaa tai hyvää. Itseisarvolla tarkoitetaan arvoa, joka on jo sinänsä arvokas. Välinearvo puolestaan on arvokas jonkin asian tavoittelemiseksi. Normit eli säännöt ja ohjeet puolestaan ohjaavat toimintaa arvojen mukaiseksi. (Luodeslampi 2005, 16-17.) Normit ovat inhimillisiä, käyttäytymiseen liittyviä ohjeita ja ne ilmaisevat oikeuksia sekä velvollisuuksia. Normit kertovat meille mikä on sallittua ja niiden rikkomisesta seuraa usein rangaistus. Normit ilmenevät meille moraalikäskyinä ja yleisinä tapoina. (Partanen 2005, 10.) Arvot voidaan myös jaotella perusarvoihin ja sekundaarisiin eli toissijaisiin arvoihin. Perusarvojen katsotaan luovan pohjan muille arvoille. Sekundaariarvot ovat taas sellaisia, jotka johdetaan perusarvoista. Jälkimmäisenä mainittu jaottelu perustuu ajatukseen arvohierarkiasta, jossa toiset arvot ovat tärkeämpiä kuin toiset. (Järveläinen 1994, 35-36.)

Arvot liittyvät siis ihmisen käsitykseen hyvästä elämästä. Yleisesti arvona pidetään tiedostettua toiminnan päämäärää ja tarkoitusta. Arvot voivat olla hyvin erilaisia. Eräänlainen jaottelu arvoista voisi olla (suluissa esimerkki): esteettiset arvot (kauneus), sosiaaliset arvot (lähimmäisenrakkaus), poliittiset arvot (vapaus), uskonnolliset arvot (hurskaus), moraaliset arvot (rehellisyys) ja näiden lisäksi voidaan erotella yksilölliset arvot, ryhmäarvot sekä yhteiskunnalliset arvot. (Partanen 2005, 10.)

5.2 Etiikka ja moraal

Etiikan käsitteeseen liittyy normien lisäksi myös moraal. Etiikka ja moraal erotetaan toisistaan siten, että moraalilla tarkoitetaan ihmisten ja yhteisöjen käsityksiä oikeasta ja väärästä sekä näiden ilmenemistä toiminnassa. Etiikalla puolestaan tarkoitetaan näiden käsitysten tutkimista. Etiikassa käsitellään kysymyksiä moraalisesti hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä sekä hyvän ihmisen ominaisuuksista. Etiikassa kysytään usein moraalisen toiminnan perusteita ja motivaatiota. (Raunio 2001, 118.)

Ihmistä kutsutaan usein moraaliseksi olennoksi, koska hän kykenee erottamaan hyvän ja pahan, oikean ja väärän. Tätä nimitetään ihmisen moraalitajuksi. Käsitteeseen moraalitaju liittyy ilmiöt kuten omatunto, syyllisyyden tunto sekä hyväksymisen ja paheksunnan tunteet. Jotkut ajattelevat, että moraalitaju on synnynäainen aisti kun toiset taas pitävät sitä kasvatuksen tuloksena. (Heinimäki 1994, 11.)

Luterilainen teologia katsoo moraalin perustuvan luomiseen ja olevan näin ollen yleisinhimillistä. Kristillistä etiikkaa ei siis kenties ole olemassa, ei ole olemassa sellaista moraaliperiaatetta jonka vain uskova ihminen voisi ymmärtää. (Heinimäki 1994, 27.) Kuitenkin arvoista puhuttaessa törmää käsitteeseen kristillinen arvo. Kristillisillä arvoilla tarkoitetaan silloin kristillisen yhteisön korostamaa arvoa, kuten lähimmäisenrakkautta. Kristillinen teologia on korostanut ihmisen luotuisuutta eli jokainen ihminen, oli hänen uskonnollinen näkemys minkälainen tahansa, on pelkän olemassaolon perusteella osallinen Jumalan luomistyötä. Tästä näkökulmasta on haasteellista puhua juuri kristillisistä arvoista, kristityn ja ei-kristityn arvot kun voivat olla hyvinkin samanlaiset. (Järveläinen 1994, 38.)

Kristilliset vaikutteet ja kristinusko saapuivat Suomeen ensimmäisen vuosituhannen lopulla (Heikkilä & Heininen 2010, 14). Suomalainen yhteiskunta ja arvomaailma ovat rakentuneet vahvasti kristinuskon perustalle. Kuten jo todettu, kristinuskon vaikutusta arvoilmapiiriimme on mahdoton sivuttaa, ennen kaikkea sen yleismaailmallisesta lähestymistavasta johtuen. Seuraavassa esittelen län-

simaisen ja suomalaisen yhteiskunnan arvojen syntyperustaa eli Raamatusta lähtöisin olevia opetuksia.

5.3 Luonnollinen laki

Luonnolliseksi laiksi kutsutaan sitä, että meillä kaikilla on kyky erottaa oikea ja väärä ja se on yhteistä kaikille ihmisille. Luonnollisella lailla on eettinen sisältö, jonka ihminen käsittää ilman selityksiä. Näin ollen sen vaikutus on enemmän kuin vain kykyä erottaa oikea ja väärä. (Laulaja 1994, 18.) Apostoli Paavali kirjoittaa luonnollisesti moraalisista ihmisistä muun muassa kirjeessään Roomalaisille. Paavalin mukaan Mooseksen lain tuntevien juutalaisten tavoin myös pakanat omaavat saman lain, tietoisuuden luonnollisen lain vaatimuksista. Ennen kuin laki oli kirjoitettu sanoiksi kivitauluihin, se oli annettu jo kaikkien sydämiin. Puhuessaan luonnollisesta laista Paavali viittaa Jumalaan, joka kirjoittaa sydämeen. Paavali mainitsee kirjoituksissaan myös omantunnon, joka onkin sydämen lisäksi luonnolliselle laille perustuvan etiikan keskeisin käsite. (Laulaja 1994, 20.)

Raamatun Vanhasta testamentista voimme lukea monia lakia ja säädöksiä, jotka kuvaavat luonnollista lakia. Kymmenen käskyn laintauluissa ei ihmisille tuotu uutta ja ennenkuulumatonta lakia. Siinä täsmennettiin samaa luonnollisen lain käskyä, jonka ihminen tunsi jo sydämessään. Käskyt voidaan jakaa kahteen osaan. Niin sanotut alkukäskyt kuvaavat ihmisen ja Jumalan suhdetta, kun taas muissa käskyissä puhutaan ihmisen suhteesta toiseen ihmiseen. Moraalitajun alku ei siis ole kymmenen käskyn laintauluissa, vaan ensimmäisessä ihmisessä jota Jumala puhutteli. Siksi luonnollista lakia saatetaan kutsua myös aadamilaiseksi, koska se on ollut voimassa ensimmäisestä ihmisestä lähtien. Kymmenen käskyn merkitys on siinä, että se ilmaisee luonnollisen lain sisällön. Kymmenen käskyn lisäksi luonnollisen lain rakkauden vaatimus nostaa lain Martti Lutherin mukaan koko maailman laiksi ja näin ollen toimivat etiikan tiivistelmänä. (Laulaja 1994, 40.)

Jeesuksen voidaan nähdä edustaneen samaa luonnollisen lain ajatusta, jonka jo ensimmäinen ihminen tunsi. Jeesus kiteytti luonnollisen lain rakkauden kaksoiskäskyksi sekä kultaiseksi säännöksi. (Laulaja 1994, 41.)

Opettaja, mikä on lain suurin käsky? Jeesus vastasi: Rakasta Herraa, Jumalaasi, koko sydäimestäsi, koko sielustasi ja mielestäsi. Tämä on käskyistä suurin ja tärkein. Toinen yhtä tärkeä on tämä: Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi. Näiden kahden käskyn varassa on laki ja profeetat. (Matt. 22: 36-40.)

Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille. Tässä on laki ja profeetat. (Matt. 7:12.)

Rakkauden näkökulmasta molemmat sisältävät saman luonnollisen lain kuin kymmenen käskyä. Sydämeen kirjoitetun lain ytimessä on siis käsky uskoa Jumalaan ja rakastaa lähimmäistä. Rakkauden voidaan katsoa olevan kaikkien lakien päämäärä ja henki. (Laulaja 1994, 41.)

Jeesus asetti kultaisella säännöllä sen ehdottoman lähimmäisenrakkauden merkityksen. Sääntö on kuitenkin yleisinhimillinen ja kuuluu monien uskontojen sekä katsomusten viisauteen. (Laulaja 1994, 44.)

6 LASTENSUOJELU

Työskennellessä lastensuojelun toimintaympäristössä on eettinen ajattelu ja arvojen tunnistaminen sekä käytännön pyrkimykset niiden mukaisesti toimimiseen ensiarvoisen tärkeitä. Lastensuojelu itsessäänkin kun on arvotyöskentelyä.

6.1 Lastensuojelun asiakirjat ja säädökset

Lastensuojelulain tarkoituksena on taata lapselle oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelun on edistettävä lapselle suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia ja sen on näissä tuettava vanhempia ja muita lapsen hoidosta vastaavia henkilöitä. Lastensuojelun tarkoituksena on pyrkiä ehkäisemään lapsen sekä perheen ongelmia ja sen on puututtava ilmenneisiin ongelmiin riittävän varhain. Lapsen etu on ensisijaisesti otettava huomioon toteutettaessa lastensuojelua tai sen tarvetta arvioitaessa. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa sekä Suomessa voimaan tulleissa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, erityisesti lapsen oikeuksien sopimuksessa. Niissä korostetaan eritoten lapsen edun huomioonottamista kaikissa viranomaistoimissa. Pelkästään lastensuojelulaki ei voi turvata lapsen oikeuksia, vaan sen toteuttaminen on laajempaa lainsäädäntöä ja koko yhteiskuntaa koskevaa. (Sosiaaliportti 2009.) Lastensuojelun toimenpiteiden on siis ensisijaisesti noudatettava lapsen etua ja katsottava, että tehtävät ratkaisut turvaavat lapselle muun muassa tasapainoisen kehityksen sekä hyvinvoinnin että läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuuden saada ymmärrystä ja hellyyttä, iän mukaisen valvonnan ja huolenpidon, ruumiillisen ja henkisen koskemattomuuden, mahdollisuuden osallistumiseen omista asioista päätettäessä sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioonottamisen. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelua katsotaan olevan seuraavat toimenpiteet: lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto (Sosiaaliportti 2009). Jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tarpeessa, voidaan hänet sijoittaa kiireellisesti esimerkiksi laitoshuoltoon joka voi kestää enintään 30 päivää. Tämän jälkeen viranhaltijan on esitettävä hallinto-oikeudelle hakemus huostaanotosta. lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, mikäli havaitaan esimerkiksi puutteet lapset huolenpidossa tai jokin kasvuolosuhteissa uhkaa vaarantaa lapset terveyden ja kehityksen tai lapsi itse vaarantaa terveytensä käyttämällä päihteitä, tekemällä rikoksia tai muulla näihin rinnastettavalla käytöksellä. Huostaanotto ja sijaishuoltoon asettaminen voidaan kuitenkin tehdä vasta kun aiemmat tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai kun sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista (Lastensuojelulaki 417/2007.)

6.2 Lastensuojelu ihmisoikeutena

Lastensuojelu on aina arvosidonnaista, sen ollessa aina ennen kaikkea lapsen puolella ja häntä varten. Lastensuojelutyön keskeiset arvoperiaatteet pohjautuvat Suomen perustuslakiin, kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja niiden taustalla oleviin ihmisoikeuksiin ja ihmisyyttä korostaviin arvoihin. Nämä arvot ovat vahvasti yhteydessä sosiaalialan eettisiin periaatteisiin ja ne ovat työn perusta. (Sosiaaliportti 2009.)

On julkisen vallan vastuulla huolehtia haavoittuvassa asemassa olevien oikeuksista. Lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun sekä huolenpitoon, tällä turvaamme lapsen tasa-arvoisen aseman yhteiskunnassamme. Lastensuojelulla takaamme lapsen oikeudet, jotka liittyvät siis vahvasti ihmis- ja perusoikeuksiin. Näitä oikeuksia ovat muun muassa oikeudenmukaisuuden turvaaminen, ihmisarvon ja ihmisyyden kunnioittaminen sekä syrjinnän ehkäiseminen. (Sosiaaliportti 2009.)

Lastensuojelun arvoihin vahvasti liitetty Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimus velvoittaa kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon ottamaan lapsen etu ensisijaisesti huomioon päätöksenteossa. Yleissopimuksen sisältö voidaan tiivistää kolmeen ydinkäsitteeseen. Ne velvoittavat turvaamaan lapsille osuuden yhteiskunnan voimavaroista eli lapselle taataan oikeus laadukkaaseen palveluun kuten päivähoitoon, koulutukseen ja terveydenhuoltoon, oikeuden erityiseen suojeluun eli yhteiskunta ottaa vastuun lapsen hyvinvoinnista kun vanhempien voimat eivät siihen riitä ja oikeuden osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon. (Sosiaaliportti 2009.)

6.3 Arvojen merkitys lastensuojelun sijaishuollossa

On sanomattakin selvää, että se minkälaiset arvot ja toimintaperiaatteet sijaishuoltoa ohjaavat on merkityksellistä ennen kaikkea lapsille ja nuorille, mutta myös heidän läheisilleen. Arvot vaikuttavat suoraan siihen, miten heitä kohdellaan sekä heidän hyvinvointiin päivittäisessä elämässä. Arvoilla ja toimintaperiaatteilla on vaikutusta myös kyseisen yksikön henkilökunnalle, koko yhteisölle. Tästä syystä on erityisen tärkeää pohtia näiden arvojen merkitystä sekä avata niitä koko yhteisölle. Näin toimimalla vahvistetaan yhteisön perustehtävää ja rakennetta. (Partanen 2005, 12.)

7 SOSIAALIALAN AMMATTIETIIKKA

Ammattietiikan tarkoituksena on pohtia työtä ja ammatillisuutta. Ammattieettiset ohjeet antavat ohjeita kuinka toimia sekä suojata palvelujen käyttäjiä mahdollisilta väärinkäytöksiltä. Sosiaalialalla voidaan katsoa olevan erityinen suhde etiikkaan ja ihmisoikeuksiin. Sosiaalialan työn tavoitteena on hyvän tekeminen, ihmisten auttaminen sekä puutteen ja kärsimyksen vähentäminen. Eettisyyden vaatimusta lisää työhön liittyvä valta sekä mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan elämään ja koko yhteiskuntaan. (Talentia 2005, 5.) Eettisyys liitetään usein tunteisiin, sillä oikealta tuntuva toiminta on hyvää. Tunteet eivät voi kuitenkaan olla etiikan pohjana, koska ne ovat usein harhaanjohtavia. Asiakkaan ihmisarvon ja yksilöllisyyden kunnioittaminen ovat ainoa perusta eettiselle sekä moraalisesti kestäväälle toiminnalle. Eettisyys tähtää hyvään elämään sekä oikean ja väärän erottamiseen. (Talentia 2005, 6.)

Sosiaalialan ammattietiikka sisältää vaatimuksen ymmärtää ja hyväksyä ihmis-oikeudet sekä niiden puolustamisen kaikissa tilanteissa. Ihmisoikeudet katsotaan olevan ehdottomia ja kuuluvan kaikille, eivätkä ne ole riippuvaisia ihmisen omasta käytöksestä tai toiminnasta. Ihmiselämän arvokkuus ja ihmisarvon kunnioittaminen ovat sosiaalialan työn kulmakiviä. (Talentia 2005, 7-8.)

8 LASTENKOTI VEERA ARVOJEN ÄÄRELLÄ

Työryhmän päivä järjestettiin marraskuussa 2010. Päivän teemana oli muodostaa yksikön toimintaa kuvaavat ja kasvatustyötä ohjaavat arvot. Aikaa työskentelylle oli varattu noin yhden työpäivän verran ja päivää vietettiin rauhallisissa mökkimaisemissa, kaukana arjen kiireestä. Seuraavassa on kirjattu kuvaus päivän rakenteesta ja käytetyistä toiminnan keinoista, joiden avulla hankkeen aineisto kerättiin. Työryhmäpäivän toiminnalliset ohjeet henkilökunnalle löytyy myös liitteestä 1.

8.1 Musiikin voima

Päivä aloitettiin virittäytymällä teemaan musiikin keinoin. Työryhmälle oli annettu etukäteen tehtäväksi etsiä sellainen musiikkikappale, joka henkilön omasta mielestä kuvastaa yksikön toimintaa tai toiminnasta selvästi nousevaa arvoa. Työryhmän jäseniä rohkaistiin luovuuteen, oikeita valintoja ei ole. Kaikkien valitsemat musiikkikappaleet kuunneltiin. Työryhmä asettui kuuntelemaan toisten valitsemia kappaleita vapaasti oleskellen, osa makoili lattialla tyynyjen ja patjojen päällä, osa tuolilla istuen ja osa sohvalla maaten. Kaikki keskittyivät musiikin kuunteluun, eikä ylimääräistä puhetta tai liikehdintää ollut lainkaan. Osa kappaleista aiheutti myös voimakkaita tunnereaktioita, niin naurua kuin kyyneliä. Kunkin kappaleen jälkeen, sen valinnut henkilö mainitsi lyhyesti muutamalla sanalla, minkä arvon hän kappaleessa kuulee. Arvot kirjattiin ylös listaksi. Kuuntelijoiden kommenteille ei tässä vaiheessa annettu tilaa. Työskentelyn tarkoituksena oli virittäytyä aiheeseen ja havahtua ajattelumme erilaisuuteen, tai hämmentyä sen samankaltaisuudesta. Musiikin kuunteluun varattiin aikaa noin tunnin verran.

Seuraavassa on listaus työryhmän valitsemista musiikkikappaleista ja sen valinneen henkilön kuulema arvo.

1. Yö – Ihmisen poika / Onnellisuus, rehellisyys ja ajatus hyväksi kasvamisesta taustoihin katsomatta

2. Viikate – Varpunen jouluaamuna / Huolenpito ja auttaminen
3. Jukka Takalo – Jokainen on vähän homo / Ajatus erilaisuuden hyväksymisestä
4. Johanna Kurkela – Sun särkyä anna mä en / Turvallisuuden tunne
5. Veikko Lavi – Jokainen ihminen on laulun arvoinen / Elämän ja yksilön kunnioitus
6. Kirsti & Pepe Wilberg – Ihme ja kumma / Uudet mahdollisuudet
7. Zen Cafe – Lohdutan sua / Toisen ihmisen tukena oleminen tekoihin katsoomatta
8. Juha Tapio – Saippuakuplat / Elämän pienten asioiden arvostaminen, muutokset
9. Yö – Kiitos ja kunnia / Lastensuojelutyö itsessään

Musiikin kuuntelu teemaan virittävänä työskentelynä oli onnistunut. Työryhmä kävi pitkään keskustelua kappaleiden jälkeen siitä, kuinka erinomaisella tavalla pääsivät oppimaan toisistaan jotakin uutta. Työryhmä koki, että musiikin ja tunnelman keinoin kukin henkilö sai esitettyä itsestään puolen, jonka osa tunnisti ja osasi odottaa tai puolen, joka tuli osalle yllätyksenä. Keskustelu musiikin synnyttämistä tunteista selvästi kertoi siitä, kuinka työryhmä koki yhteenkuuluvuutta ja vapautti luontevaan sekä luottamukselliseen keskusteluun.

8.2 Arvoneliöt

Kun päivän teemaan päästiin sisälle, aloitettiin varsinainen työskentely. Lyhyesti avattiin käsitteenä arvo; itseisarvo ja välinearvo. Tämä jälkeen kukin sai eteensä kartongista leikatun neliön. Neliö oli arvoneliö. Sen sisälle tuli kirjata se arvo käsitteenä, joka tuli ensimmäisenä mieleen ajatellessaan yksikön toimintaa kuvaavaa tai toiminnasta nousevaa arvoa. Kun arvo oli kirjattu neliöön, se tuli määritellä. Työryhmää ohjeistettiin määrittelemään arvo tässä vaiheessa, kuten jokainen itse henkilökohtaisesti sen näkee parhaaksi. Omaan pohtivaan työskentelyyn varattiin aikaa noin tunnin verran. Ohjeistuksen saatuaan työryhmä ryhtyi työskentelyyn. Osa ryhtyi heti kirjaamaan arvoneliöön, osa otti aikaa miettimiseen ja osalle näytti tuottavan vaikeuksia ajatusten paperille kirjaaminen.

Kun jokainen arvo oli saanut määritelmänsä, ne asetettiin pöydälle kaikkien luettavaksi. Työskentelyyn kului noin puolet sille varatusta ajasta, eli noin puoli tuntia.

Tätä tehtävää suunnitellessani olin ajatellut, että kun kukin työryhmän jäsen lukee toisten kirjaamat arvot määritelmiseen ja merkitsee rastin (X) siihen neliöön, jonka sisällä olevan arvon myös itse näkee toiminnasta nousevaksi. Lopuksi kaikki arvot luetaan ääneen ja niiden saama kannatus todetaan. Eniten rasteja saaneet arvot otettaisiin käsittelyyn seuraavassa työskentelyssä.

Kuitenkin työryhmän kirjaamat arvot olivat niin samankaltaiset, ettei tällä tehtäväosuudella ollut virkaa ja sitä ei tehty. Arvojen käsittelyä jatkettiin keskustellen tämän tehtäväosuuden pohjalta.

8.3 Arvojen yhdistely

Työryhmäpäivän iltapäivän osuus käytettiin määrittelyprosessiin. Aiemmin aikaan saadut arvot otettiin tarkastelun alle yhteisessä keskustelussa. Työskentelyssä käytiin läpi yksi arvo kerrallaan. Koska henkilökunnan kirjaamat arvot olivat niin samankaltaiset, ensimmäinen keskusteluosuus käytettiin niiden yhdistelyyn. Keskustelussa todettiin, että henkilökunnan ajatus toiminnasta tärkeimpinä nousevina arvoista on hyvin yhtenäinen. Kirjatuissa arvoissa oli paljon samoja ajatuksia, eritavoilla kirjattuna. Työryhmä kävi keskustelua siitä, miten yllättävän samankaltaisia ajatuksia heillä oli. Keskustelua käytiin siitä, kuinka sosiaalialalle hakeutuvat samankaltaista arvomaailmaa kantavat ihmiset. Osa toi esille myös työryhmän yhteisen taipaleen. Työryhmä on tässä kokoonpanossa ollut yhdessä jo useamman vuoden ja siinä ajassa käsitys työstä on automaattisestikin yhtenäistynyt. Työryhmä on myös kokenut paljon yhdessä lyhyessä ajassa, joka on osaltaan varmasti vaikuttanut henkilöiden ajatukseen työn perustehtävästä. Yksikön johtaja vastasi keskustelun vetämisestä. Hän luki kunkin kirjaaman ”arvo neliön”, arvon määritelmiseen. Työryhmä keskusteli vapaasti niiden samankaltaisuudesta ja mitä ajatuksia niiden ääneen kuuleminen tuo mieleen. Vapaa keskustelu sujui hyvin, kukin kunnioitti toisen puheenvuoroa ja ajatusten vaihto oli luontevaa. Tässä kohtaa työskentelyä havaitsin, että yksi työryhmä jäsen ei

juuri ota osaa keskusteluun vaan otti kuuntelijan roolin. Työryhmä sivusi keskustelussaan paljon konkreettisia työn arjessa näkyviä ilmiöitä sekä lapsiryhmää, sen mukaan kun niitä arvoneliöistä nousi esiin.

Vapaasti keskustellen ja arvoja yhdistelemällä sai työryhmä aikaan neljä arvokäsitettä, jotka olivat yksilöllisyys ja tasa-arvo, turvallisuus, hoidollisuus ja suvaitsevaisuus. Ne kirjattiin kukin omalle paperille ja niiden alle listattiin ranskalaisin viivoin ajatuksia, niin kirjatusta arvoneliöstä kuin keskustelun tuomista näkökulmista.

8.4 Arvot määritelmiksi parityönä

Etukäteen suunnitellusta poiketen muutin seuraavaa työskentelyvaihetta siten, että kaikki työryhmän jäsenet tulisivat aktiivisiksi. Vapaasti keskustellen, kunkin henkilökohtaista arvoneliötä tukena käyttäen, aikaansaatuja arvokäsitteitä ryhdyttiin määrittelemään kirjalliseen muotoon parityöskentelynä. Työryhmä jakautui siis pareiksi ja kukin pari sai yhden arvo kirjattavaksi luettavaan muotoon, apuna käyttäen työryhmän yhdessä ranskalaisin viivoin listaamia asioita. Parityöskentelyyn vaihtaminen oli onnistunut ratkaisu. Aiemmin ryhmäkeskustelussa kuuntelijan rooliin asettunut henkilö sai parinsa kanssa aikaan hedelmällisen keskustelun. Kiertelin kuuntelemassa kunkin parin työskentelyä. Keskusteluissa käytiin läpi paljon työn arjessa olevia ilmiöitä, joitakin lapsia käsiteltiin osassa keskusteluista. Kukin pari sai kirjattua selkeät lauseet arvojen määrittelyksi. Näin koko työryhmä tuli osalliseksi omaan prosessiinsa.

Työskentelyn lopuksi kaikki neljä arvoa luettiin ääneen määritelmineen. Kaikki työryhmän jäsenet olivat tyytyväisiä ja iloisia siitä, että olivat saaneet aikaan hyvät ja todellisuudessa arjessa näyttäytyvät arvot. Kukin sanoi voivansa allekirjoittaa arvot yksikön arvoiksi.

9 TEMAKODIT OY, LASTENKOTI VEERAN ARVOT

Temakodit Oy:n laitossyksikkö Lastenkoti Veera määritteli työryhmälle suunnitellun toiminnallisen kehittämisspäivän yhteydessä yksikön arjesta, toiminnasta nousevat arvot. Arvot eivät siis kuvasta kenenkään henkilökohtaisia arvoja eikä ole sidonnainen kenenkään henkilöön. Lastenkodin arki, hoidollisuus ja toimintaperiaatteet ovat antaneet viitekehyksen näiden arvojen määrittelyyn.

Seuraavassa kuvattuna neljä arvoa, jotka ovat työskentelyn lopputuloksena yksikön toiminnasta nousevat arvot. Niiden alle on kirjattu teemoja, asioita, käsitteitä, jotka liittyvät kyseiseen arvoon ja sen määritelmään. Arvo sekä sen määritelmä tullaan liittämään yrityksen tekeillä olevaan laatukäsikirjaan, ilman ranskalaisin viivoin kirjattuja teemoja, asioita ja käsitteitä.

YKSILÖLLISYYS JA TASA-ARVOISUUS

- samanarvoisuus
- yksilöllinen kohtelu
- tasapuolisuus
- oikeudenmukaisuus
- yksilöllisten tarpeiden ja ikätason huomioiminen

Lastenkoti Veeran toiminta perustuu oikeudenmukaisuuteen ja tasapuoliseen kohteluun. Kaikki ovat samanarvoisia, mutta lapset kohdataan heidän yksilölliset tarpeet ja ikätaso huomioiden.

TURVALLISUUS

- ammatillisuus (yhteiskunnan lait, normit ja arvot -> niihin ohjaaminen ja niiden noudattaminen)
- aikuisjohtoisuus
- omahoitajuus
- jaettu vanhemmuus
- kokemus välittävästä aikuisesta, omiin tekoihin katsomatta

Lastenkoti Veeran toimintaa ohjaa yhteiskunnan lait ja normit. Lapsia opetetaan toimimaan niiden mukaisesti. Henkilökunnan monialainen ammatillisuus omine tieto-taitoineen ja sen avoin jakaminen työryhmässä luovat lapsille turvallisen kasvuympäristön.

HOIDOLLISUUS

- perushuolenpito
- arki
- ammatillinen kiintymyssuhde
- psykiatrisen hoidon mahdollistaminen
- turvalliset, terveet aikuisenmallit

Lastenkoti Veeran toiminta lähtee tarpeesta vastata lastensuojelun haasteisiin ja kyvystä tarjota pitkäaikaista, korjaavaa hoitoa huostaan otetuille, traumatisoituneille ja psyykkisesti oireileville lapsille.

Lastenkodin kodinomaiset olosuhteet luovat perustan hoidollisuudelle. Hoitava arki sääntöineen ja rajoineen, sekä aikuisjohtoinen toiminta ovat keskeinen osa lapsen hoitoa. Tämä pitää sisällään niin perushuolenpidosta kuin koulusta ja harrastuksista huolehtimisen.

Lapsen asettuminen lastenkotiin ja sen arkeen ajan kanssa, antaa mahdollisuuden psykiatrisen hoidon onnistumiselle.

SUVAITSEVAISUUS

- erilaisuuden hyväksyminen ja kunnioittaminen sekä siihen opettaminen
- erilaisten taustojen ja voimavarojen ymmärtäminen
- oman identiteetin löytämiseen kannustaminen

Lastenkoti Veerassa kunnioitetaan toista ihmistä ja tämän tapoja sekä taustoja, huolimatta sen haasteellisuudesta. Kunnioitamme ja ymmärrämme yksilöiden erilaisuutta sen kaikissa muodoissa.

10 TYÖRYHMÄN ANTAMA PALAUTE

Päivä päätettiin kirjamaalla lyhyt palaute päivän onnistumisesta, miten kukin koki toiminnalliset tehtävät ja arvio päivän annista työryhmälle. Kaiken kaikkiaan työryhmä koki päivän onnistuneeksi ja keräämäni palaute oli rohkaisevaa ja opettavaista.

Työryhmä koki menetelmien olleen onnistuneita, puhuttelevia ja hyvin virikkeellisiä. Miltei kaikki mainitsivat palautteessaan erityisesti musiikin käytön aiheeseen virittäytymisessä erittäin onnistuneeksi, perusteluina esimerkiksi se, että kappaleiden avulla oppi jälleen jotakin uutta toisesta ihmisestä. Myös ryhmäkeskustelu sai kiitosta ja se koettiin työryhmää eteenpäin vievänä. Aikataulutus ja tauot koettiin onnistuneesti suunnitelluiksi, kokemus siitä ettei toiminnan parissa ennättänyt vireystaso laskea lainkaan. Osa kertoi päivän olleen tunteita herättävä ja koskettava.

Hankkeen suunnittelijana ja pääasiallisena toteuttajana olin tietysti kiinnostunut myös omasta toiminnastani päivän aikana. Työryhmä koki, että tehtävien ohjeistus oli selkeää eikä jättänyt tulkinnanvaraa. Kiitosta sain hyvin suunnitelluista toiminnallisista tehtävistä, jotka onnistuivat tuomaan työryhmän parhaat puolet esiin ja näin ollen aikaansaivat halutun lopputulokset. Eräässä palautteessa sain rohkaisua työryhmän voimakkaampaan ”komenteluun” aiheessa pysymiseen tai seuraavaan aiheeseen siirtymisessä.

Yhteenvedona palautteesta voi todeta, että Lastenkoti Veeran työryhmä oli erittäin tyytyväinen päivän antiin ja koki valitut menetelmät onnistuneiksi.

11 MENETELMÄNÄ PROSESSIARVIOINTI

Sanana prosessi viittaa siihen miten asioita tehdään, ei niinkään siihen mitä itse asiassa tehdään. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi selittämään tekemisen logiikkaa. Yleisenä käsitteenä käytetty kehittämisprosessi on ainutkertainen, yksilöllinen toiminnan ja havaintojen sekä ajattelun kokonaisuus. (Seppänen-Järvelä 2004,21.)

Prosessiarviointi pyrkii tarkastelemaan toimintaa, jolla tuloksia halutaan saada aikaan. Arvioinnissa tarkastellaan kerätyn tiedon avulla prosessin keskeisimpiä piirteitä ja sillä lisätään tietoisuutta toiminnan nykytilasta, kehitysmahdollisuuksista sekä tehdyistä valinnoista. Prosessiarvioinnissa pyritään avaamaan tilaa toiminnan tavoitteiden ja niiden tulosten välissä. Itsearviointi on tärkeässä osassa prosessiarviointia. (Sosiaaliportti 2008.) Itsearvioinnilla tarkoitetaan oman toiminnan, toimintatapojen sekä kokemusten tarkastelua. Arvioinnilla pyritään ymmärtämään, miksi asiat tapahtuvat tietyllä tavalla. (Sosiaaliportti 2008.)

Kehittämisprosessiin ja sen prosessiarviointiin osallistuminen toimii usein oppimiskokemuksena niin yksittäiselle henkilölle kuin organisaatiolle. Kyse onkin palautetiedon hyödyntämisestä. (Seppänen-Järvelä 2004, 23.) Prosessia arvioidessa on tehtävä valinta käsiteltävien teemojen suhteen, koska kaikkea ei voi arvioida. Seuraavassa muutamia esimerkkejä arvioinnin teemoista, jotka itse valitsin opinnäytetyöni suunnittelun ja toteutuksen arviointiin: minkälainen on ollut toteutuksen laatu eritoten osaamisen ja resursoinnin näkökulmasta, toteutuivatko toiset toiminnot paremmin kuin toiset, kuinka yhteistyö toimi ja mitä prosessi on merkinnyt siihen osallistuneille. (Seppänen-Järvelä 2004, 30.)

11.1 Prosessin suunnittelun ja toteutuksen arviointi

Kokonaisuudessaan hankkeen suunnittelu ja toteutus ovat olleet erittäin mielenkiintoisia ja opettavaisia prosesseja. Suunnitteluvaiheessa saamani tuki työ-

elämänyhteistyökumppani Temakodit Oy:lta on ollut ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyön luontevuus loi hyvät edellytykset laadukkaan hankkeen suunnittelulle.

Koen hankkeen suunnittelun yleisesti onnistuneeksi. Sain suunnittelussa hyödynnettyä aiempaa osaamistani luovan ja toiminnallisen työotteen parissa. Tehtävien suunnitteluun käytin runsaasti aikaa ja käytin apuna omaa ajatusten mieliekarttaa. Annoin idean kehittyä ja samalla tarkastelin sen toimivuutta ja arvioin sen toimivuutta työryhmän kannalta. Lopulliset toiminnalliset tehtävät muotoutuivat kuitenkin varsin helposti. Koin saaneeni aikaan työryhmän huomioonottavat, hyvät ja toimivat keinot aineiston keräämistä varten.

Olen tyytyväinen hankkeen ulkoisiin resursseihin. Temakodit Oy tarjosi hyvät puitteet ja tuen hankkeen toteutukseen. Oma käytettävissä oleva aikani hankaloitti työskentelyä, kun suunnittelin ja toteutin hankkeen työn ohella. Olen prosessin aikana kuitenkin oppinut tekemään selkeitä aikataulullisia linjauksia, jotka helpottivat hankkeen toteutusta ja prosessin kirjaamista opinnäytteeksi.

Hankkeen toteutukseen ja materiaalin keräämistä varten suunnitellut toiminnalliset tehtävät olivat onnistuneita ja palvelivat tarkoitusta. Työryhmän antama palaute työryhmäpäivän onnistumisesta oli kiittävää. Osa suunnitelluista tehtävistä onnistui toista paremmin. Musiikin kuuntelun avulla tehty teemaan virittäytyminen koettiin erittäin onnistuneeksi ja itse olen samaa mieltä. Se oli oiva keino herätellä päivän aiheeseen, nostattaa ajatuksia ja tunteita sekä valmistella tietä luottamukselliseen keskusteluun. Suunnitteluvaiheessa otin huomioon ryhmäkeskustelun vaarat, sillä osa työryhmästä saattaisi jäädä kuuntelijan rooliin. Näin kävikin. Kaikki eivät toki ole luonteeltaan puhujia, avoimesti ajatuksiin jakavia. Halusin kuitenkin osallistaa koko työryhmän yhteiseen prosessiin. Muutin suunnitelmaa arvojen käsitteiden yhteisestä määrittelystä siten, että määritelmät käsitteille tehtiin parityöskentelynä ja muutos tehtävään oli mielestäni onnistunut. Kuuntelijan rooliin vetäytyvä sai parityöskentelyssä ajatuksiinsa paremmin esille.

Mielestäni kyky muuttaa suunnitelmaa ja kehittää uusi korvaava toiminta on osoitus taipumuksesta ammatilliseen ja kehittävään työotteeseen. Juuri ryhmä-

keskustelun esiintuomat vaarat siitä, että joku keskustelun jäsen vetäytyy ulkopuolelle, tulisi ottaa paremmin huomioon kuin itse tein. Kenties ryhmäkeskustelulle olisi voinut muodostaa tarkemman rungon ja ohjata keskustelua voimakkaammin. Huolimatta yhden jäsenen vetäytymisestä keskustelusta, oli se valtaosalle työryhmästä onnistunut ja hedelmällinen työväline. Yhteenvetona voidaan todeta, että hankkeen huolellinen ja perusteellinen suunnittelu takasi onnistuneen toteutuksen.

11.2 Prosessin merkitys Temakodit Oy:lle

Temakodit Oy:n laitossyksikkö Lastenkoti Veera sai hankkeen myötä arvokkaan tilaisuuden pohtia omaa arjen hoitotyötä ja toimintamalleja. Lastenkodin arki on hektistä, eikä aikaa pysähtymiseen pohdintaa varten juuri ole. Henkilökunnan käymä arvokeskustelu viritti ajatuksia myös työn edelleen kehittämisestä. Työryhmä tulee jatkamaan arvokeskustelua tarkastelemalla nyt määriteltyjä arvoja. Suunnitelmana on vuosittainen arvokeskustelu.

Työryhmä koki päivän aikana yhteenkuuluvuutta, joka työryhmästä on ajoittain puuttunut. Työskentely psyykkisesti oireilevien lasten parissa luo haasteita jokapäiväiseen arkeen. Työryhmän mielestä arvokeskustelu oli hyvänä tarkastelupintana myös oman työssä jaksamisen näkökulmasta; kuinka kohdata lapsi arvokkaana yksilönä ja miten itsensä siihen voimaannuttaa, kun vastavuoroisesti saa kuulla haukkumista, kiroilua ja kokea ajoittain välitöntä väkivallan uhkaa. Työryhmä koki, että yhteinen ja avoin vuorovaikutus sekä keskustelut tunteiden tuuletuksineen auttavat jaksamaan ja helpottavat arvojen mukaisen toiminnan näyttäytymistä arjessa.

Tämän hankkeen avulla toteutetun arvotyöskentelyn avulla työryhmä saa jatkettua arvokeskusteluaan tulevaisuudessa luontevasti.

11.3 Oma ammatillinen kasvu prosessin myötä

Opinnäytetyössäni pääsin tutustumaan arvoihin niin yleisenä käsitteenä kuin sosiaalialan että kristillisen ajatteluperustan näkökulmasta. Arvot ohjaavat ihmisen toimintaa, on sen toiminnan ympäristö mikä tahansa. Koen, että opinnäytetyössäni pääsin perehtymään arvojen ja etiikan teemoihin syvemmin kuin normaalisti arjen työssä ne kohdataan. Kristillisen arvomaailman pohtiminen ja käyttö teoreettisen viitekehyksen muodossa oli mielestäni tärkeää, nimenomaan sen yleismaailmallisen lähestymistavan johdosta. Kristillinen arvoajattelu kuvaa omaa henkilökohtaista arvomaailmaani ja ohjaa toimintaani niin elämässä yleensä kuin sosiaalialan ammattilaisena toimiessa. Näiden arvojen pohtiminen on osaltaan koko opintojeni aikana auttanut jäsentämään sosiaalialan työkenttää ja antanut pohjan myös toiminnan kriittiselle tarkastelulle. Koen, että omien arvojen vastaisesti toimiminen on työkykyä ja ammatillisuutta heikentävää. Niin sosiaalialan kuin kirkon työssä on omien arvojen sekä yhteisön arvojen tunnistaminen ensiarvoisen tärkeää. Tuntemalla käsitteiden merkityksen työntekijä avartaa omaa ajatteluaan ja laajentaa kykyään toimia ihmisen rinnalla elämän eri tilanteissa.

Prosessin aikana en ole malttanut olla pohtimatta kristillisen eettisen ajattelun perustan, luonnollisen lain, soveltuvuutta lastensuojelun maailmaan. Työskenneltäessä psyykkisesti oireilevien lasten parissa, joiden elämästä on alkumetreiltä lähtien puuttunut johdonmukainen kasvatusta ja huolenpito, on luonnollisen lain periaatteen mukainen hyvän ja pahan ymmärtäminen haastavaa. Lapsilta, joiden kasvatuksesta on puuttunut yhteiskunnan normeihin opettaminen, tai se on ollut vähintäänkin vajavaista, vaikuttaa usein kokonaan puuttuvan kyky oikean ja väärän erottamiseen. Jos luonnollisen lain periaatteen mukaisesti olemme saaneet kyvyn tähän jo luomisen hetkellä, mikä voima on sen näiltä lapsilta pois ottanut. Vai löytyykö kyky siitäkin huolimatta, vaikkemme sitä päältäpäin näe? Työskentely lasten parissa, katsomatta heidän taustoihin, on mielestäni lähtökohtaisesti aina oikean ja väärän opettamista. Lapselle opetetaan jo pienenä, ettei toista saa satuttaa, toisen hiekkalapiota ei saa ottaa kädestä tai toiselle ei saa sanoa rumasti. Lapsi oppii hyvän ja pahan, oikean ja väärän sekä vallitsevat normit vanhemmiltaan. Mikäli vanhemmilla ei ole ollut kykyä näiden opetta-

miseen lapselle, on meidän ammattilaisten työ myöhemmin haastavaa. Traumatisoituneella ja psyykkisesti oireilevalla lapsella on usein hurjankin vääristynyt kuva hyvästä ja oikeasta. Lapset ovat mallioppineet vanhemmiltaan yhteiskunnan kannalta paheksuttavia käsityksiä, kuten varastamisen oikeudellisuus tai väkivallan silmittömän käyttämisen hyväksyminen. Arjen työ on toistuvaa hyvän ja pahan opettamista sekä näiden kanssa kamppailua. Nämä arjen todellisuudessa näyttäytyvät ristiriidat luonnollisen lain periaatteeseen nähden ovat luoneet pohjaa omalle pohdinnalleni. En ristiriidoista huolimatta luovu käsityksestä, että luonnollisen lain periaatteen mukaisesti olemme todella saaneet kyvyn erottaa hyvä ja paha, oikea ja väärä, jo luomisen hetkellä. Mielestäni tuo kyky on meissä kaikissa, mutta sen tuominen sydämestämme tietoisuuteen vaatii kasvatuksen mukanaan tuomaa ymmärrystä.

Opinnäytetyön hankeprosessi on osaltaan opettanut minulle järjestelmällisen toiminnan suunnittelun merkitystä lopputuloksen onnistumisen kannalta. Kokeusta kokonaisvaltaisesta prosessisuunnittelusta voin hyödyntää jatkossa toimiessani erilaisissa tehtävissä, niin sosiaalialan kuin kirkon työssäkin. Prosessiomainen kehitystyö on yleistä ja siihen tulen varmasti törmäämään työuralani. Oman toiminnan kriittinen tarkastelu koko prosessin läpi on osaltaan vahvistanut omia osaamisalueita kuin myös kiinnittänyt huomiota kehittämistarpeisiin. Kehittämisalueenani, tarkastellen opinnäytetyöprosessin lisäksi koko opiskeluhistoriaani on toiminnan aikatauluttaminen realistiseksi ja siinä pysyminen.

Suurimman kiitoksen ja palautteen koen saavani siitä, että työelämänyhteistyötaho Temakodit Oy on tyytyväinen hankkeen onnistumiseen. Yritys sai toivomansa materiaalin toimintansa tarkasteluun. Yhteistyö yrityksen kanssa hankkeen parissa on ollut myös ammatillisesta näkökulmasta opettavaista. Olen saanut kokemuksen siitä, miten hektisen arjen keskellä toiminnan tarkastelua voidaan suorittaa ja mikä sen haasteet ovat.

Mikäli olisi ollut mahdollista käytettävän ajan puitteissa, olisin toivonut myös laitostyksikön lasten osallistamista arvokeskusteluun. Lastenkodin hoitava arki ja toimintamuodot kun henkilökunnan mielestä ilmentävät määriteltyjä arvoja yksilöllisyys ja tasa-arvo, turvallisuus, hoidollisuus ja suvaitsevaisuus, olisi mielen-

kiintoista selvittää mitä lapset tästä ajattelevat tai arjen kokevat. Temakodit Oy jatkaa arvokeskustelua suunnitelmallisesti kerran vuodessa ja seuraavana kehittämisalueena voisi olla juuri lapsen äänen kuuleminen arvokeskustelussa.

Jatkossa työskennellessäni ihmisen lähellä, koen kantavani arvokasta tieto- ja kokemuspohjaa mukani. Ihmisen yksilöllinen ja ihmisarvoa kunnioittava kohtaaminen ja sen tiedostaminen kun on kaiken lähtökohtana. Tämä opinnäyte-työn prosessi on mahdollistanut oman arvomaailman ja toiminnan tarkastelun sekä siitä oppimisen. Iso kiitos siitä kuuluu niin hankkeen tilanneelle Temakodit Oy:lle kuin sen toteutuksen mahdollistaneelle oppilaitokselle, Diakonia-ammattikorkeakoululle.

LÄHTEET

- Heinimäki, Jaakko 1994. Etiikan teoriaa. Teoksessa Heinimäki, Jaakko & Kanerva, Marjaana & Toivola, Heikki (toim.) Etiikka. Hyvää elämää etsimässä. Jyväskylä: SKSK- kustannus Oy, 11-23.
- Heinimäki, Jaakko 1994. Mitä on kristillinen etiikka. Teoksessa Heinimäki, Jaakko & Kanerva, Marjaana & Toivola, Heikki (toim.) Etiikka. Hyvää elämää etsimässä. Jyväskylä: SKSK- kustannus Oy, 27-32.
- Heininen, Simo & Heikkilä, Markku 2010. Suomen kirkkohistoria. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Järveläinen, Petri 1994. Mitä arvot ovat. Teoksessa Heinimäki, Jaakko & Kanerva, Marjaana & Toivola, Heikki (toim.) Etiikka. Hyvää elämää etsimässä. Jyväskylä: SKSK- kustannus Oy, 35-38.
- Kurkela, Johanna. Marmoritaivas. Sun särkyä anna mä en. CD-tallenne 2007. Warner Music Finland.
- Laki lastensuojelusta 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 19.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Laulaja, Jorma 1994. Elämän oikea ja väärä. Eettiset valinnat tänään. Helsinki: Kirjapaja.
- Luodeslampi, Juha 2005. Etiikka! Helsinki: WSOY.
- Partanen, Irmeli 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivenä. Teoksessa Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä si-jaishuollossa. Jyväskylä: Lastensuojelun Keskusliitto ry, 7-30.

Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Pieksämäki: Raamattutalo.

Raunio, Antti 2001. Systemaattinen teologia. Teoksessa Luomanen, Petri (toim.). Teologia. Johdatus tutkimukseen. Helsinki: Edita Oyj.

Seppänen-Järvelä, Riitta 2004. Prosessiarviointi kehittämisprojektissa. Opas käytäntöihin. Helsinki: Stakes.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, 2005. Arki, arvot, elämä ja etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Ammattieettinen lautakunta.

Sosiaaliportti 2009. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu? Viitattu 19.3.2011.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mita_on_lastensuojelu/). Tuloste tekijän hallussa.

Sosiaaliportti 2009. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 19.3.2011.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/)

[FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/mitaonlastensuojelu/arvotjaperiaatteet/). Tuloste tekijän hallussa.

Sosiaaliportti 2008. Prosessiarviointi. Viitattu 23.3.2011.

<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/0872caa3-6a0c-4586-8f0c-bd8220a17243.aspx>. Tuloste tekijän hallussa.

Sosiaaliportti 2008. Itsearviointi. Viitattu 23.3.2011.

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/hyvakaytanto/prosessi/itsearviointi/>. Tuloste tekijän hallussa.

Temakodit Oy. Perehdytysopas 2010.

LIITTEET

Liite 1 Työryhmäpäivä

”Arvomme”

Päivän teemana on muodostaa yksikön toimintaa kuvaavat ja kasvatustyötä ohjaavat arvot. Aikaa työskentelylle on varattu noin yhden työpäivän verran. Seuraavassa on kirjattu kuvaus päivän rakenteesta ja käytettävistä toiminnan keinoista.

Toiminta aloitetaan läpikäymällä käsitteenä arvo, jotta kaikilla työryhmän jäsenillä samanlainen tietoisuus käsiteltävästä teemasta

1) Musiikin voima

Kukin työryhmän jäsen tuo tilaisuuteen yhden, etukäteen valitsemansa, kappaleen. Tämä kappale kuvaa kyseiselle henkilölle jotakin arvoa.

Kappale kuunnellaan ja sen jälkeen henkilö saa kertoa, mitä arvoa kappale hänelle kuvaa ja miksi. Arvo kirjataan ylös. Jatketaan kuuntelemalla kaikkien tuoman kappaleet samalla periaatteella.

Kun kaikki kappaleet on kuunneltu, on saatu lista arvoista, jotka nousevat työryhmän jäsenistä itsestään. Näin on virittäyditty teemaan.

2) Arvoneliöt

Kirjaa edessäsi olevalle neliönmuotoiselle paperille ensimmäinen mieleesi tuleva, yksikkösi toimintaa ohjaava / kasvatustyötä kuvaava arvo.

Avaa kirjaamasi arvo kertomalla, miten se tarkoittaa ja miten se mielestäsi näytetään yksikön toiminnassa / kasvatustyössä.

Kaikki kiinnittävät arvo neliönsä seinälle, jotta muilla mahdollisuus lukea kirjatut arvot selityksineen.

Kun olet lukenut muiden kirjaamat arvot, käy piirtämässä X siihen/niihin neliöihin, joissa on kirjattuna sellainen arvo jonka näet yksikön toiminnassa / kasvatusyössä.

Työskentelyn yhteenveto tehdään lukemalla ääneen kaikki kirjatut arvo selityksineen sekä niiden saaman kannatuksen (X:n määrä) toteaminen.

3) Sanat määritelmiksi

Aiemmin aikaansaadut arvoneliöt pitävät kukin sisällään yhden arvon käsitteen.

Tämän työskentelyn tarkoituksena on luoda käsitteille määritelmät.

Kukin yksittäinen arvo kirjataan omalle, isolle paperille. Työryhmä keskustelee kustakin arvosta kerrallaan, luoden yhdessä kaikkien hyväksymän määritelmän kullekin arvolle. Johtaja toimii työskentelyn kirjaajana ja yksi työryhmän jäsenistä keskustelun rajaajana.

4) Toiminnan palaute

Vastaa lyhyesti allaoleviin kysymyksiin

- miten itse, henkilökohtaisesti koit päivän toiminnot ja niiden saldon?
- miten mielestäsi työryhmä onnistui päivän aikana suoritetuista toiminnoista?
- miten arvioisit käytettyjen menetelmien onnistumista?